

Ο ΟΑΣΕ και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Η ΔΑΣΕ και οι ρυθμίσεις της για τις μειονότητες

Ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη - **ΟΑΣΕ** (Organization for Security and Cooperation in Europe - OSCE) είναι ένας οργανισμός ασφάλειας από 56 σήμερα κράτη και γεωγραφικά καλύπτει όλο το χώρο της Ευρώπης, αλλά συμπεριλαμβάνει και άλλα κράτη της Υδρογείου, κράτη τα οποία πολιτιστικά και ιστορικά ανήκουν στον λεγόμενο Δυτικό Κόσμο.

Η αρχή του Οργανισμού ανάγεται στη δεκαετία του 1950, στις αρχές του Ψυχρού Πολέμου, όταν η Ε.Σ.Σ.Δ. πρότεινε τη δημιουργία μιας Πανευρωπαϊκής Διάσκεψης Ασφάλειας. Στη συνέχεια και άλλα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης προέβησαν σε παρόμοιες προτάσεις. Το 1972 τριανταπέντε κράτη συμφώνησαν να αρχίσουν διαπραγματεύσεις για να προετοιμαστεί μία Διάσκεψη, στην οποία θα καθορίζονταν τα πλαίσια και οι διαδικαστικοί κανόνες της συζήτησης και της συμφωνίας.

Το 1973 τα συμμετέχοντα κράτη κατέληξαν στην υιοθέτηση της «Μπλε Βίβλου» (Blue Book), που περιελάμβανε τους κανόνες και το πλαίσιο, εντός του οποίου θα γίνονταν η Διάσκεψη. Η Διάσκεψη αυτή θα συγκαλούνταν στο Ελσίνκι της Φινλανδίας.

Αυτή είναι γνωστή ως Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη - **ΔΑΣΕ** (Conference for Security and Cooperation in Europe - CSCE), στην οποία τα συμμετέχοντα κράτη συμφωνούσαν να αρχίσει ένας διάλογος και μια συνεργασία μεταξύ των κρατών του Ανατολικού Συνασπισμού και των κρατών της Δύσης σε θέματα ασφάλειας, οικονομίας, επιστήμης, περιβάλλοντος και **ανθρωπίνων δικαιωμάτων**. Ο διάλογος θα λειτουργούσε ως μέσο για να σταματήσει η ένταση και η αντιπαλότητα των δύο αντίπαλων συνασπισμών της Ευρώπης.

Μετά από μία σειρά συζητήσεων και διαπραγματεύσεων οι 35 αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων τον Αύγουστο του 1975 στο Ελσίνκι κατέληξαν σε μια συμφωνία, που έμεινε γνωστή ως **Τελική Πράξη του Ελσίνκι (Helsinki Final Act)**. Η Πράξη αυτή ως έγγραφο δεν είναι συνθήκη. Είναι μια πολιτικά δεσμευτική συμφωνία και διαιρείται σε τρία βασικά κεφάλαια, που αφορούν:

1. Ζητήματα σχετικά με την ασφάλεια στην Ευρώπη.
2. Τη συνεργασία στους τομείς της οικονομίας, της επιστήμης και της τεχνολογίας, καθώς και του περιβάλλοντος.

3. Τη συνεργασία στον ανθρωπιστικό και σε άλλους τομείς.

Οι αρχές, επί των οποίων θα στηρίζονταν αυτή η συνεργασία, αποτυπώθηκαν στο τελικό κείμενο του Ελσίνκι ως εξής:

1. Κυρίαρχη ισότητα μεταξύ των κρατών
2. Σεβασμός των κυριαρχικών δικαιωμάτων
3. Αποχή από την απειλή ή από τη χρήση βίας
4. Απαραβίαστο των συνόρων
5. Εδαφική ακεραιότητα των κρατών
6. Ειρηνική διευθέτηση των διαφορών
7. Μη ανάμειξη στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών
8. **Σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας σκέψης, συνείδησης, θρησκείας και πίστης**
9. Ισότητα των λαών και δικαίωμα της αυτοδιάθεσης
10. Συνεργασία μεταξύ των κρατών και καλόπιστη εκπλήρωση των υποχρεώσεων, που έχουν αναληφθεί, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο.

Στόχος και σκοπός αυτής της πολυμερούς συνεργασίας ήταν:

1. Η συμβολή στη βελτίωση των αμοιβαίων σχέσεων και η διασφάλιση των συνθηκών διαρκούς ειρήνης σε κάθε κράτος.
2. Η καταβολή προσπαθειών προκειμένου η ύφεση να καταστεί μία διαδικασία συνεχής, βιώσιμη και παγκόσμια.
3. Η διατήρηση του ενιαίου και αδιαίρετου της ασφάλειας στην Ευρώπη και του κοινού συμφέροντος μέσα από την ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών.
4. Η διαφύλαξη του στενού συνδέσμου μεταξύ της ειρήνης και της ασφάλειας τόσο στην Ευρώπη, όσο και σε ολόκληρο τον κόσμο.
5. Η προάσπιση των κυριαρχικών δικαιωμάτων, της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και της ευημερίας των λαών.

Τη συμφωνία του Ελσίνκι αποδέχθηκαν και υπέγραψαν αργότερα και άλλα κράτη και έτσι σήμερα τα μέλη του ΟΑΣΕ είναι 56.¹

Η ΔΑΣΕ μέχρι το 1990 ήταν ένα πολυμερές φόρουμ διαλόγου και διαπραγματεύσεων ανάμεσα στην Ανατολή και στη Δύση και λειτουργούσε ως διαρκής διάσκεψη.

Στη Σύνοδο Κορυφής των Παρισίων, το Νοέμβριο 1990, η ΔΑΣΕ μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου αποφασίζει για τη δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου λειτουργίας της. Υπογράφεται ένα κείμενο, που προσδιορίζει το ρόλο που θα παίζει η ΔΑΣΕ στο νέο διεθνές περιβάλλον. Στο Παρίσι το φόρουμ αυτό μεταβάλλεται σε θεσμοθετημένο σώμα.

Η Χάρτα για τη νέα Ευρώπη που υιοθέτησαν στο Παρίσι οι αρχηγοί των 34 χωρών και κυβερνήσεων διακηρύσσει μια νέα εποχή για τη δημοκρατία, την ειρήνη και την ενότητα σε πανευρωπαϊκό πλέον επίπεδο και αναγορεύει αξιωματικά το τρίπτυχο πολυφωνική δημοκρατία, δικαιώματα του ανθρώπου και Κράτος δικαίου². Παράλληλα, μέσα από αυτό το τρίπτυχο, αλλά και όλη τη λογική της ανθρώπινης διάστασης της ΔΑΣΕ, προβλέπεται η προστασία της εθνικής, πολιτιστικής και θρησκευτικής ταυτότητας των μειονοτήτων, καθώς και των δικαιωμάτων των ατόμων που ανήκουν σε αυτές, μια εγγύηση που παρέχεται ήδη στα πλαίσια της διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Οι ρυθμίσεις για τις μειονότητες είχαν ήδη εξειδικευτεί στο καταληκτικό κείμενο της Βιέννης του 1989 και στο Έγγραφο της Κοπεγχάγης για την ανθρώπινη διάσταση της ΔΑΣΕ τον Ιούνιο 1990, όπου επαναλαμβάνονται οι προαναφερθείσες εγγυήσεις, ενώ διευκρινίζεται ότι το να ανήκει κανείς σε εθνική μειονότητα είναι ζήτημα προσωπικής επιλογής.³ Στην έκθεση των εμπειρογνομόνων της ΔΑΣΕ για τις εθνικές μειονότητες, της Γενεύης, της 19.7.1991, εκφράζεται η άποψη –με την επιφύλαξη 8 κρατών- ότι «οι εθνικές, γλωσσικές, πολιτιστικές ή θρησκευτικές διαφορές δεν οδηγούν απαραίτητα στη δημιουργία εθνικών μειονοτήτων»⁴.

Εξάλλου ήδη με το καταληκτικό κείμενο της Βιέννης του 1986, η ΔΑΣΕ προέβλεψε τη δημιουργία ενός πρώτου μηχανισμού θεσμικού ελέγχου σχετικά με την ανθρώπινη διάσταση. Αυτές οι διαδικασίες και ρυθμίσεις ενισχύθηκαν με το έγγραφο της Μόσχας, στις 4 Οκτωβρίου 1991, με το οποίο έκλεισε τις εργασίες της η διάσκεψη για την ανθρώπινη διάσταση της ΔΑΣΕ⁵.

Έτσι παρατηρείται το φαινόμενο, με την πτώση των σοσιαλιστικών καθεστώτων, άνθρωποι καταπιεσμένοι για δεκαετίες, που ήλθαν σε πρώτη επαφή με κάποιες βασικές ατομικές ελευθερίες, με θέματα δημοκρατίας και με την αποτελεσματική λειτουργία της, να απελευθερώνουν δυνάμεις σε μειονοτικές διεκδικητικές κινήσεις για σεβασμό της ιδιαίτερης ταυτότητάς τους. Κινήσεις, όμως, που -ορισμένες φορές και κάτω από στρατηγικές επιλογές άλλων δυνάμεων- μετατρέπονται σε επιβουλές κατά της εδαφικής κυριαρχίας και ακεραιότητας των Κρατών. Ένα ζήτημα δηλαδή δημοκρατίας και σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου χωρίς διακρίσεις μετατρέπεται σε μείζον θέμα συχνά διαπολιτειακών διαφορών και διενέξεων. Είναι φανερό ότι η τάση αυτή έχει άμεσες επιπτώσεις πάνω στη νέα Ευρώπη, ιδιαίτερα στα Βαλκάνια συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας.

Είχε διαμορφωθεί πλέον ένα κλίμα στα πλαίσια της ΔΑΣΕ, που επέτρεπε επίσημα οι Αλβανοί, λόγω χάρη, να μιλούν για Τσαμουριά, Τσάμηδες και Αρβανίτες στην Ελλάδα, ενώ

η Γιουγκοσλαβία, και όχι μόνο η Δημοκρατία των Σκοπίων, να θέτει ζήτημα «μακεδονικής μειονότητας» στον βορειοελλαδικό χώρο.

Η μετεξέλιξη της ΔΑΣΕ σε ΟΑΣΕ

Τον Δεκέμβριο 1994 στη Διάσκεψη Κορυφής της Βουδαπέστης οι 52 τότε αρχηγοί κρατών της ΔΑΣΕ υιοθέτησαν το λεγόμενο «Κείμενο της Βουδαπέστης» (Budapest Document) και αποφάσισαν τη μετονομασία της ΔΑΣΕ σε **ΟΑΣΕ** (Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη). Ο Οργανισμός, σύμφωνα με το κείμενο, έχει νέες εξουσίες και αρμοδιότητες, αφού θα είναι πλέον όργανο έγκαιρης προειδοποίησης, υπεύθυνο για την πρόληψη των συγκρούσεων, υπεύθυνο να διαχειρίζεται κρίσεις και τέλος θα είναι υπεύθυνο για την ανασυγκρότηση της περιοχής, μετά από μια σύγκρουση. Από το 1994 και μετά ο ΟΑΣΕ είναι το βασικότερο όργανο άσκησης προληπτικής διπλωματίας και αρμόδιο για την πρόληψη και διαχείριση κρίσεων.

Από το 1994 και μετά ο ΟΑΣΕ αποκτά την εσωτερική του οργάνωση με στόχο την όσο γίνεται αρτιότερη εξυπηρέτηση των σκοπών της. Για την άσκηση του έργου του στηρίζεται στα ακόλουθα θεσμικά όργανα:

1. Σύνοδος Κορυφής
2. Συμβούλιο Υπουργών
3. Ανώτερο Συμβούλιο
4. Μόνιμο Συμβούλιο
5. Βήμα για τη Συνεργασία στην Ασφάλεια
6. Προεδρεύων του ΟΑΣΕ
7. Κοινοβουλευτική συνέλευση
8. **Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων**
9. **Υπατος Αρμοστής για τις Εθνικές Μειονότητες**
10. Γενικός Γραμματέας
11. Κοινή Συμβουλευτική Ομάδα
12. Συμβουλευτική Επιτροπή Ανοικτών Ουρανών.

Οι κατευθυντήριες γραμμές δίνονται από τους αρχηγούς των κρατών, που συνέρχονται στη Σύνοδο Κορυφής κάθε δύο χρόνια, αλλά το βασικό όργανο λήψης αποφάσεων είναι το Συμβούλιο Υπουργών (Council of Ministers).

Η διαδικασία λήψης αποφάσεων στον ΟΑΣΕ βασίζεται στην αρχή της ομοφωνίας (consensus), εκτός από την περίπτωση που ένα κράτος της είναι εμπλεκόμενο και κατάφωρα παραβιάζει τις αρχές της ΔΑΣΕ. Τότε ισχύει η ομοφωνία πλην ενός (consensus minus one).

Ο ΟΑΣΕ είναι υπεύθυνος για την πρόληψη ή την αντιμετώπιση των δυνητικών απειλών κατά της κυριαρχίας των κρατών μελών του, αλλά παράλληλα είναι υπεύθυνος για τη διασφάλιση της ειρήνης, που μπορεί να διαταραχθεί από εθνικές εντάσεις ή από βίαιες **αποσχίσεις εθνικών ομάδων (μειονοτήτων)** εντός των κρατικών συνόρων ενός μέλους του.

Το 1992 με το Έγγραφο Ελσίνκι (Helsinki Document 1992) υιοθετήθηκε ένα κείμενο που επέτρεπε την πρώην ΔΑΣΕ να αναλαμβάνει δραστηριότητες, ώστε η συνεισφορά της στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων να είναι πιο αυξημένη. Επιπλέον το κείμενο ενδυνάμωνε το ρόλο της ΔΑΣΕ στην πρόληψη κρίσεων, στην αποτροπή συγκρούσεων, στη διαχείριση κρίσεων, στην περιφερειακή και διασυννοριακή συνεργασία. Ήταν η περίοδος αμέσως μετά την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού και ο κίνδυνος αποσχίσεων και κρίσεων ήταν ορατός.

Εκτός αυτού σήμερα Ο ΟΑΣΕ, σε πολιτικό επίπεδο, είναι υπεύθυνος να αντιμετωπίσει απειλές διεθνικού χαρακτήρα, όπως η ανεξέλεγκτη μετανάστευση, η περιβαλλοντική καταστροφή, η τρομοκρατία, η διασπορά των όπλων και η διακίνηση των ναρκωτικών. Επομένως **η διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων** και η διατήρηση της ασφάλειας αποτελούν το πρωταρχικό έργο του Οργανισμού.

Τα θεσμικά όργανα του ΟΑΣΕ για την προστασία των μειονοτήτων

Παρά τις προσπάθειες που έγιναν, η διατύπωση ενός ορισμού για τις μειονότητες παραμένει πρόβλημα, αφού σε κείμενα χρησιμοποιούνται διαφορετικοί όροι που επιτείνουν τη σύγχυση. Μία από τις πρώτες προσπάθειες καθορισμού της έννοιας έγινε από το Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης της Κοινωνίας των Εθνών (1930). Ως μειονότητα ορίστηκε «κάθε συλλογική ομάδα ατόμων που ζει σε μια χώρα ή μια περιοχή, η οποία της έχει δοθεί, και η οποία είναι της ίδιας φυλής, έχει την ίδια γλώσσα, την ίδια θρησκεία, τις ίδιες παραδόσεις και οι πιο πάνω ιδιότητες την ενώνουν και την ξεχωρίζουν και στην οποία υπάρχει διάχυτο το αίσθημα της συντήρησης και της διατήρησής της, της μετάδοσης και της μεταβίβασης στους απογόνους της θρησκείας της, της γλώσσας της και της πολιτιστικής της κληρονομιάς».

Με τη δημιουργία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών η Υποεπιτροπή για την πρόληψη των διακρίσεων και την προστασία των Μειονοτήτων κατέληξε στον εξής ορισμό:

«Μειονότητα είναι η μη κυρίαρχη εκείνη ομάδα που έχει και θέλει να διατηρεί εθνικά, θρησκευτικά ή γλωσσικά χαρακτηριστικά διαφορετικά από εκείνα που έχει η υπόλοιπος πληθυσμός. Με την προϋπόθεση, όμως, ότι το μέγεθος της εθνικής (ή εθνοτικής) ομάδας είναι τέτοιο, ώστε να διακρίνεται και να διατηρεί τα χαρακτηριστικά της, ενώ τα μέλη, που την αποτελούν, έχουν νομοταγή συμπεριφορά απέναντι στο κράτος που ανήκουν».

Σύμφωνα με τη ΔΑΣΕ μειονότητες είναι «οι μη κυρίαρχες αυτόχθονες ομάδες που αποτελούν αριθμητικές μειοψηφίες στο πλαίσιο του κράτους όπου και διαμένουν», ενώ, σύμφωνα με την Επιτροπή της Βενετίας (1990) στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης, τα στοιχεία της μειονότητας είναι τα:

- α) το αντικειμενικό, όταν η μειονότητα έχει δικά της εθνικά, θρησκευτικά ή γλωσσικά χαρακτηριστικά.
- β) το στοιχείο της διαφοροποίησης, όταν τα χαρακτηριστικά της μειονότητας διαφέρουν από εκείνα του λοιπού πληθυσμού.
- γ) το υποκειμενικό, όταν δηλώνεται η θέληση διατήρησης της μειονοτικής ταυτότητας και
- δ) το στοιχείο της ιθαγένειας, όταν έχουν την ιθαγένεια του κράτους στο οποίο ζουν.

Για την προστασία των μειονοτήτων υπάρχουν στον ΟΑΣΕ δύο βασικά θεσμικά όργανα:

Το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (The Office for Democratic Institutions and Human Rights - ODIHR) έχει έδρα τη Βαρσοβία και αποτελεί τον κύριο θεσμό στον τομέα της Ανθρώπινης Διάστασης (Human Dimension). Είναι υπεύθυνο για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου. Αποτελεί το θεσμικό πλαίσιο πληροφοριών στην οικοδόμηση δημοκρατικών θεσμών και την υποστήριξη των εκλογών μεταξύ των συμμετεχόντων κρατών. Επιπλέον, λειτουργεί ως σημείο επαφής με τους Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς (NGOs) και παρέχει ανθρωπιστική υποστήριξη στις αποστολές του ΟΑΣΕ και στο Πρόγραμμα Συντονισμένης Υποστήριξης (Programme of Coordinate Support).

Ο Ύπατος Αρμοστής για τις Εθνικές Μειονότητες (High Commissioner on National Minorities - HCNM) έχει έδρα τη Χάγη και το κύριο έργο του είναι η **εκτόνωση των εθνικιστικών εντάσεων**, πριν αυτές εξελιχθούν σε ανοιχτές διαμάχες σε μία περιοχή. Ο πρώην υπουργός εξωτερικών της Ολλανδίας Max van der Stoel διορίστηκε πρώτος Ύπατος Αρμοστής για τις Εθνικές Μειονότητες το Δεκέμβριο του 1992. Η θητεία του Ύπατου Αρμοστή είναι επταετής.

Η σχέση ΟΑΣΕ - ΟΗΕ και Ε.Ε. για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Στο Κείμενο του Ελσίνκι αναφέρεται ότι ο ΟΑΣΕ είναι μία περιφερειακή οργάνωση βάσει του Κεφαλαίου VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Ο ΟΑΣΕ δηλαδή είναι ο σύνδεσμος μεταξύ της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας ασφάλειας. Προκειμένου, μάλιστα, να υπάρξει σαφής διαχωρισμός περιοχών ευθύνης και μη επικάλυψη αρμοδιοτήτων, αποφασίστηκε να δοθεί στον ΟΑΣΕ προτεραιότητα στη διαχείριση κρίσεων.

Πρέπει να σημειωθεί ότι τα κείμενα της ΔΑΣΕ αναφέρουν ότι η αναγνώριση και προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων, που ανήκουν σε μια μειονότητα, δεν μπορεί ποτέ να ερμηνευθεί ότι δημιουργεί κάποιο δικαίωμα για ανάληψη δραστηριοτήτων κατά παράβαση του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και του διεθνούς δικαίου συμπεριλαμβανομένης της αρχής της εδαφικής ακεραιότητας των κρατών.

Η συνεργασία των δύο οργανισμών αναπτύχθηκε τόσο στο πολιτικό πεδίο, όσο και σ' αυτό της πρόληψης συγκρούσεων και διαχείρισης κρίσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η συνεχής πολιτική υποστήριξη που παρέχει το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών στις προσπάθειες του ΟΑΣΕ για επίτευξη λύσης στη διαμάχη του Ναγκόρνο-Καραμπάχ.

Ο ΟΑΣΕ βοηθά τα Ηνωμένα Έθνη στην εξεύρεση λύσης στη Γεωργία (Αμπχαζία) και στο Τατζικιστάν. Από την άλλη πλευρά ο ΟΗΕ λαμβάνει τακτική πληροφόρηση σχετικά με τις δραστηριότητες του ΟΑΣΕ στη Μολδαβία, Γεωργία (Νότια Οσετία), Ουκρανία και Τσετσενία. Η συνεργασία μεταξύ των δύο Οργανισμών έχει εδραιωθεί στη Γεωργία, τα Σκόπια και το Σεράγεβο.

Στο πεδίο της «Ανθρώπινης Διάστασης», εγκαινιάστηκαν νέες μορφές συνεργασίας, μέσω κοινών επιχειρήσεων ΟΗΕ - ΟΑΣΕ για την επίβλεψη των εκλογών στην Αρμενία και το Αζερπαϊτζάν.

Η Ε.Ε. και ο ΟΑΣΕ ως δύο διαφορετικά όργανα υιοθετούν κοινές θέσεις για πολλά ζητήματα και η Ε.Ε. βοηθά τις αποστολές του ΟΑΣΕ. Αυτό συνέβη στην Κροατία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και στην Αλβανία. Ο Υπάτος Αρμοστής για τις Μειονότητες συνεργάζεται με την Ε.Ε. για χώρες, προς τις οποίες απευθύνονται τα προγράμματα RHARE και TACIS.

Μιλώντας ο D. Spring, αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και υπουργός εξωτερικών της Ιρλανδίας και ως ασκών την προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στη 51^η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, προσδιόρισε τις σχέσεις της Ε.Ε. και των οργάνων της με τον ΟΗΕ ως εξής: «Η καταπάτηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών

ελευθεριών αποτελεί βασική αιτία συγκρούσεων. Πολλοί εμφύλιοι σπαραγμοί οφείλονται στο γεγονός ότι μειονότητες και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ολόκληροι πληθυσμοί δεν απολαμβάνουν των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Το δημοκρατικό δικαίωμα όλων των πολιτών να συμμετέχουν ελεύθερα και ανοιχτά στη διαχείριση της κοινωνίας τους εξακολουθεί να απειλείται ή ακόμη και να καταπατείται. Ο αγώνας για την οικονομική και κοινωνική χειραφέτηση των γυναικών, καθώς και για την επιβεβαίωση του ρόλου τους στους τομείς αυτούς, έχει ήδη αρχίσει. Πρόκειται για θέμα στο οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση αποδίδει ιδιαίτερα μεγάλη σημασία. Από την ίδρυσή τους, τα Ηνωμένα Έθνη ήταν στην πρωτοπορία του αγώνα για την προώθηση και την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των δημοκρατικών ελευθεριών. Μπορούν να αισθάνονται περήφανα για τα αποτελέσματα των προσπαθειών τους. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα συνεχίσει να υποστηρίζει, υλικά και πολιτικά, το ουσιαστικό έργο που εξακολουθούν να επιτελούν τα Ηνωμένα Έθνη στον τομέα αυτόν. Η Ένωση θεωρεί ότι είναι απαραίτητο να χρηματοδοτείται επαρκώς από τον τακτικό προϋπολογισμό των Ηνωμένων Εθνών η Ύπατη Αρμοστεία για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και το Κέντρο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου».

Οι ιδιαιτερότητες του ΟΑΣΕ

Ο ΟΑΣΕ είναι ένας Οργανισμός, που εκφράζει την πολιτική βούληση των 56 κρατών και των άλλων 8 συνεργαζομένων - εταίρων να διασφαλίσουν την ειρήνη μεταξύ τους και να μην καταλήγουν σε συγκρούσεις.

Έχει δύο ιδιαιτερότητες σε σχέση με άλλους Οργανισμούς. Η πρώτη ιδιαιτερότητα είναι πως, όταν ξεκίνησε το 1975, είχε ως στόχο την εξασφάλιση της πυρηνικής ασφάλειας στην Ευρώπη, αλλά χωρίς τις ΗΠΑ δεν μπορούσε να εξασφαλιστεί η προστασία από τη χρήση πυρηνικών όπλων και έτσι συμπεριλήφθηκε στα Ευρωπαϊκά κράτη η ίδια και ο Καναδάς.

Η δεύτερη ιδιαιτερότητα είναι πως ο ΟΑΣΕ δεν χρησιμοποιεί δικές του διεθνείς συμβάσεις και συνθήκες για την επίλυση των προβλημάτων. Η επίλυση γίνεται με διεθνή κείμενα, που αναγνωρίζουν όλα τα μέλη του. Τα κράτη, που αποτελούν τον ΟΑΣΕ, δεσμεύονται πολιτικά προς το πνεύμα και την κατεύθυνση των διεθνών κειμένων και υιοθετούν και υπογράφουν κείμενα πολιτικού και όχι νομικού χαρακτήρα, όπως η Τελική Πράξη του Ελσίνκι (1975), το Καταληκτικό Κείμενο της Βιέννης (1989), το Κείμενο της Κοπεγχάγης για την Ανθρώπινη Διάσταση της Επιτροπής Ειδικών για την Ανθρώπινη Διάσταση της ΔΑΣΕ (1990), τη Χάρτα των Παρισίων για Μια Νέα Ευρώπη (1990), την Έκθεση της Επιτροπής Ειδικών για τις Εθνικές Μειονότητες της Γενεύης και το Κείμενο του Ελσίνκι (1992).

Έτσι για την τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων λαμβάνει υπόψη τα γενικώς παραδεκτά κείμενα, όπως είναι η Γαλλική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη και κυρίως η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ΟΗΕ του 1948, που είναι το πληρέστερο, προοδευτικότερο και αποδεκτότερο κείμενο, όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΟΔΔΑ) του ΟΗΕ μαζί με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (ΔΣΟΚΠΔ) του 1966 και τις Συμβάσεις για τις Φυλετικές Διακρίσεις του 1965, τη Σύμβαση για την κατάργηση των διακρίσεων σε βάρος της γυναίκας του 1978, τη Σύμβαση για την κατάργηση και απαγόρευση των βασανιστηρίων του 1984 και τη Σύμβαση για την προστασία του παιδιού του 1989 αποτελούν όλα ένα corpus Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που λαμβάνονται υπόψη από τον ΟΑΣΕ στην εξέταση και επίλυση των προβλημάτων. Είναι κείμενα επί των οποίων στηρίζεται για να πάρει αποφάσεις.

Η συμβολή του ΟΑΣΕ στη διατήρηση της ειρήνης

Όταν τελείωσε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος στο Παρίσι ιδρύθηκε η Κοινωνία των Εθνών (ΚΤΕ) με κύριο και πρωταρχικό σκοπό να προστατεύονται οι μειονότητες έτσι, ώστε να μην οδηγηθεί η ανθρωπότητα ξανά σε έναν πόλεμο. Τα κράτη έπρεπε να υπογράψουν μεταξύ τους Διεθνείς Συμβάσεις, με τις οποίες θα προστατεύονταν οι μειονότητες εντός της κρατικής τους επικράτειας. Αν προέκυπτε κάποια διαφορά σχετικά με την ερμηνεία των Συμβάσεων, οι διαφορές θα επιλύονταν στο Διεθνές Δικαστήριο της Γενεύης.

Η κυρίαρχη άποψη το 1920 ήταν πως η ανθρωπότητα οδηγείται σε πόλεμο, γιατί καταδιώκονταν οι μειονότητες. Αν μέσω των Διμερών ή Διεθνών Συμβάσεων επιλύονταν ειρηνικά οι διαφορές, τότε θα εμπεδώνονταν η ειρηνική συνύπαρξη των κρατών.

Το 1939 όμως η Γερμανία εισέβαλε στην Πολωνία με πρόσχημα την προστασία των γερμανικής μειονότητας που υπήρχε σ' αυτή. Η πολιτική αποφυγής του πολέμου, που εκφράζονταν μέσω της ΚΤΕ, ανατράπηκε. Ο κόσμος γνώρισε τη φρίκη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Όταν έληξε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, οι Διεθνείς Συμβάσεις που αφορούν Δικαιώματα αναφέρονται στην προστασία του ατόμου και όχι των μειονοτήτων. Μόνον το 1989 με τα γεγονότα εθνοκάθαρσης που συντελέστηκαν στα Βαλκάνια εμφανίζονται κάποια κείμενα, που κάνουν λόγο για την προστασία πρώτα των μειονοτήτων και μετά των ατόμων.

Όπως προαναφέραμε, οι ρυθμίσεις για τις μειονότητες θα εξειδικευτούν στο καταληκτικό κείμενο της Βιέννης του 1989 και στο Έγγραφο της Κοπεγχάγης για την ανθρώπινη διάσταση της ΔΑΣΕ τον Ιούνιο 1990, όπου επαναλαμβάνονται οι προαναφερθείσες εγγυήσεις, ενώ διευκρινίζεται ότι το να ανήκει κανείς σε εθνική μειονότητα είναι ζήτημα προσωπικής επιλογής.

Μετά την πτώση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού πολλές Δημοκρατίες στην πρώην Σοβιετική Ένωση προχώρησαν σε διακηρύξεις ανεξαρτησίας. Το ίδιο έγινε και στην Ομοσπονδιακή Γιουγκοσλαβία. Δημιουργήθηκε λοιπόν μια χιονοστιβάδα νέων δεδομένων, που απείλησαν όχι μόνο την ενότητα κρατών αλλά και την ανατροπή ισορροπιών, που διασφάλιζαν οι κανόνες του διεθνούς δικαίου, εγκυμονώντας σοβαρότατους κινδύνους για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.

Δίπλα στους λαούς και στο κατοχυρωμένο διεθνώς δικαίωμα στην αυτοδιάθεση (Χάρτης ΟΗΕ, Διεθνή Σύμφωνα για τα δικαιώματα του ανθρώπου του 1966, Διακήρυξη του ΟΗΕ για τις φιλικές σχέσεις μεταξύ των Κρατών του 1970) παρουσιάστηκαν και ορισμένες μειονότητες να διεκδικούν ανάλογα δικαιώματα. Τέτοια όμως δικαιώματα δεν υπάρχουν στο διεθνές δίκαιο, γιατί η έννοια «λαός» διαφέρει από την έννοια «μειονότητα» και γιατί όλες οι πράξεις του διεθνούς δικαίου που αναφέρονται στην αυτοδιάθεση αφορούν ρητά τους «λαούς». Όλες οι διεθνείς πράξεις που προνοούν για την προαγωγή και την προστασία των μειονοτήτων, όπως αυτές της ΔΑΣΕ, ρητά αναφέρουν ότι οι αξιώσεις και η δράση για το σεβασμό των δικαιωμάτων των μειονοτήτων δεν μπορεί να προσβάλλει τις αρχές του Χάρτη του ΟΗΕ, της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι, συμπεριλαμβανομένης εκείνης που αφορά την εδαφική κυριαρχία και ακεραιότητα του κράτους. Γι' αυτό π.χ. το Κοσσυφοπέδιο, στο οποίο υπάρχει σημαντική αλβανική μειονότητα, δεν μπορεί να αποσχιστεί από το Σερβικό Κράτος.

Αυτός ο διεθνής οργανισμός, που λέγεται σήμερα ΟΑΣΕ, πρωταγωνίστησε στον τομέα της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, με το πλέον προωθημένο διεθνές σύστημα ελέγχου σ' αυτό το πεδίο και έγινε ο πρώτος διεθνής οργανισμός που υποδέχθηκε στους κόλπους του τις νεαρές Δημοκρατίες της Αν. Ευρώπης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ΟΑΣΕ για τη Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης των υποψηφίων για ένταξη χωρών θέτουν τέτοια κριτήρια, που περιλαμβάνουν ζητήματα μεταχείρισης των μειονοτήτων και εξάλειψης των διακρίσεων σε βάρος τους. Παράλληλα έχει συντάξει προγράμματα, που αποδέκτες τους είναι οι μειονότητες στην ΕΕ και ενισχύουν σε μεγάλο βαθμό τη γλωσσική και πολιτισμική ταυτότητα αυτών των ομάδων. Στην «Ατζέντα 2000» της Επιτροπής γίνεται αναφορά στο σεβασμό των μειονοτήτων, ενώ το Σύμφωνο Σταθερότητας για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη θεωρείται η μόνη δράση της ΕΕ,

που είχε σαν κύριο αντικείμενο τις μειονότητες. Όλα τα Βαλκανικά κράτη, που είχαν μειονοτικά προβλήματα, υποχρεώθηκαν να προσαρμόσουν τη νομοθεσία και τις διοικητικές ή άλλες πρακτικές τους στο κοινοτικό κεκτημένο.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1950) αποτελεί πρότυπο συστήματος διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε περιφερειακό και οικουμενικό επίπεδο, αφού προβλέπει αρίθμηση δικαιωμάτων, καθώς και μια διαδικασία προσφυγής στο **Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου** σε περίπτωση που τα δικαιώματα αυτά θεωρείται ότι παραβιάζονται. Το Δικαστήριο συνέβαλε ουσιαστικώς στη βελτίωση του επιπέδου προστασίας αυτών των δικαιωμάτων.

Εντός του ΟΑΣΕ έχει ξεκινήσει διάλογος μεταξύ των συμμετεχουσών χωρών, με αντικείμενο τη μεταρρύθμιση του Οργανισμού και την ενίσχυση της αποτελεσματικότητάς του. Στο πλαίσιο αυτό, στην Υπουργική της Σόφιας (2004) ελήφθη απόφαση για τη σύσταση «Ομάδος Σοφών», προς τον σκοπό εκπόνησης μελέτης για την μεταρρύθμιση του ΟΑΣΕ. Η συζήτηση για τη μεταρρύθμιση του Οργανισμού επικεντρώνεται σε θέματα σχετικά με τη βελτίωση του μηχανισμού διαβουλεύσεων εντός του ΟΑΣΕ, το ενδεχόμενο απόδοσης νομικής προσωπικότητας στον Οργανισμό, τυχόν περαιτέρω ενίσχυση της Γραμματείας, των Θεσμών και των Αποστολών του ΟΑΣΕ, στον τρόπο επιλογής του Γεν. Γραμματέα και των επικεφαλής των Θεσμών, καθώς και στη βελτίωση του μηχανισμού παρατηρήσεως εκλογών (ODIHR).

Έως τότε ο ΟΑΣΕ θα παραμείνει το μοναδικό πεδίο, όπου οι πρωταγωνιστές των κρίσεων μπορούν να συνδιαλαγούν. Η ύπαρξη ενός οργανισμού που βασίζεται στον διάλογο και τη διαρκή ανάπτυξη βασικών αξιών σ' έναν ρευστό κόσμο είναι ζωτικής σημασίας για την οικοδόμηση μιας αδιαίρετης και ελεύθερης Ευρώπης. Ο ΟΑΣΕ θα είναι χώρος για την ανάπτυξη ιδεών, που θα είναι αφιερωμένες στις αξίες, που θα απλώνονται από τη Βόρεια Αμερική μέχρι την Ευρώπη και ίσως αύριο μέχρι την Ασία.

ΜΑ, Δρ. Ιωάννης Κούζας

1. Τα 56 κράτη που ανήκουν σήμερα στον ΟΑΣΕ είναι:

A/A	ΧΩΡΕΣ	ΕΤΟΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ
1	Αγία Έδρα (Βατικανό)	1975
2	Άγιος Μαρίνος	1975
3	Αζερμπαϊτζάν	1992
4	Αλβανία	1991
5	Ανδόρα	1996
6	Αρμενία	1992
7	Αυστρία	1975
8	Βέλγιο	1975
9	Βοσνία - Ερζεγοβίνη	1992
10	Βουλγαρία	1975
11	Γαλλία	1975
12	Γεωργία	1992
13	Γερμανία	1975
14	Γιουγκοσλαβία - Σερβία	1975 - 2000
15	Δανία	1975
16	Δημοκρατία της Τσεχίας	1993
17	Ελλάδα	1975
18	Ελβετία	1975
19	Εσθονία	1992
20	Η.Π.Α.	1975
21	Ηνωμένο Βασίλειο	1975
22	Ιρλανδία	1975
23	Ισλανδία	1975
24	Ισπανία	1975
25	Ιταλία	1975
26	Καζακστάν	1992
27	Καναδάς	1975
28	Κάτω Χώρες	1975
29	Κιργιστάν	1992
30	Κροατία	1992

31	Κύπρος	1975
32	Λετονία	1991
33	Λευκορωσία	1992
34	Λιθουανία	1975
35	Λιχτενστάιν	1975
36	Λουξεμβούργο	1975
37	Μάλτα	1975
38	Μαυροβούνιο	2006
39	Μολδαβία	1992
40	Μονακό	1975
41	Νορβηγία	1975
42	Ουζμπεκιστάν	1992
43	Ουγγαρία	1975
44	Ουκρανία	1992
45	Πολωνία	1975
46	Πορτογαλία	1975
47	Π. Γ. Δ. Μ.	1995
48	Ρουμανία	1975
49	Ρωσική Ομοσπονδία	1975
50	Σλοβακία	1992
51	Σλοβενία	1992
52	Σουηδία	1975
53	Τατζικιστάν	1992
54	Τουρκία	1975
55	Τουρκμενιστάν	1992
56	Φινλανδία	1975

Εκτός από αυτά τα κράτη υπάρχουν και οι λεγόμενοι εταίροι της ΔΑΣΕ, που είναι η **Ιαπωνία** και η Δημοκρατία της Κορέας στην Άπω Ανατολή και στη Μεσόγειο η Αίγυπτος, η Αλγερία, η Ιορδανία, το Ισραήλ, το Μαρόκο και η Τυνησία.

2. Το κείμενο της Χάρτας στο HRLJ 1990, σ. 379-388.

3. Το κείμενο στο HRLJ 1990, σ. 232-245.

4. Το κείμενο της έκθεσης στην HRLJ 1991, σ. 332-334.

5. Το κείμενο στο HRLJ 1991, σ. 471-478.

Βιβλιογραφία

Αδάμ Κ., Μειονότητες και «μειονότητες», Ελευθεροτυπία, 29.9.1991.

Capotorti F., Study on the rights of persons belonging to ethnic, religions and linguistic minorities, United Nations, doc. E/CN.4/Sub. 2/384/Rev. F, New York, 1979.

Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, Η προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην Ευρώπη (με βάση τη νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου), Δ.Σ.Α., Αθήνα, 2006.

Κτιστάκης Γιάννης, Ιερός νόμος του Ισλάμ και μουσουλμάνοι Έλληνες πολίτες: μεταξύ κοινοτισμού και φιλελευθερισμού, Αθήνα, Σάκκουλας, 2006.

Κτιστάκης Γιάννης, Μετανάστες, ρατσισμός, ξενοφοβία, Lawnet S.A., Αθήνα, 2001.

Κτιστάκης Γιάννης, Σημειώσεις των παραδόσεων: Επίλυση των Διεθνών Διαφορών στο Χώρο της Ν. Α. Ευρώπης: Η Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Κομοτηνή, 2006-2007.

Παπαδημητρίου Γιώργος, Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Σταθμός στη θεσμική ωρίμανση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Παπαζήσης, Αθήνα, 2001.

Παπακόστας Α., Η Τελική πράξη του Ελσίνκι, Αθήνα, 1983.

Περράκης Στ., Η διεθνής προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Περιφερειακά θεσμικά συστήματα, Τετράδια Διεθνούς Δικαίου 11, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1984.

Ροζάκης Χρήστος, Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε μία μεταβαλλόμενη Ευρώπη, Σάκκουλας, Κομοτηνή, 1994.

Σταβάτος Σ., Η προστασία των μειονοτήτων, Το Βήμα, 4.8.1991.

Τσιτσελίκης Κ. - Χριστόπουλος Δ., Το μειονοτικό φαινόμενο στην Ελλάδα, Κριτική, Αθήνα 1997.

www.army.gov.cy

www.curia.europa.eu/

www.echr.coe.int/

<http://eur-lex.europa.eu>

www.osce.org/